

ÜNNEPI KÖNYVHÉT

Az 1999. július 3-án, a Városi Könyvtárban rendezett megyei megnyitón elhangzott beszédek és műsorrészletek.

Farkas Ferenc ny. főiskolai tanár

Tisztelt Ünneplők!
Hölgyeim és Uraim!

Ünnepelni jöttünk össze. A könyvet, az egyik legemberibb, legantropomorfabbnak jelenséget, tárgyat, létformát szeretnénk rohanó és viharos századvégünk legfontosabb eseményeivel szembesíteni, annak közegében értelmezni, lehetőleg mindannyiunk számára. Igazán emberi a könyv, mert sok-sok ember legkülönbébb tevékenységének fókuszaként jelenik meg, hiszen a könyvet mint érzelmi - hangulati - tudati összegzést ugyan általában egyetlen ember teremti meg, de számos kézi-gépi mozzanat hívja életre azért, hogy mint ipari-művészi termék szembesüljön önmagával, az alkotóval, embertársaival, s egyre gazdagabb legyen általa. Ennek alapján is értéket társítunk a könyvhöz, a legkülönbébbeket. Tekinthejük rangosnak, szépek, igaznak, egyedinek, sok emberhez szólónak: tanulságosnak, megrendítőnek, naponta forgatandónak, avagy az élet során többször is elolvasandónak, de akár feledhetőnek is. Általa újfent átélhetjük egész életünket.

Van olyan könyvünk, amelyet szinte naponta használunk. Ilyen például a Biblia, aztán olyanok, amelyek az emberi élet meghatározott pillanataiban kapnak helyet (szertartáskönyvek). A Biblia ugyanakkor családi ereklye is, hiszen a család életének csaknem minden fontos fordulópontját is tartalmazza. De az imakönyv is minden mozzanatában személyhez kötött, emlék, ereklye is. A két világháborúban nem egy olyan sorsmozzanatról hallhattunk, hogy az mentette meg a katonát a haláltól. Ezért akár megmentőnek is tekinthető. Reviczky Gyula arany kötésű imakönyve anyai emlék. Mentsvár és ereklye a tudás forrása mellett, és reményeink szerint az marad századokon át. Hiszen hordozója az emberi életnek, kifejezője az emberiség történetének. A francia enciklopédisták nagyban hozzájárultak a polgári gondolkodásmód kialakulásához. Hitler meg Sztálin viszont éppen a könyvek elpusztítása révén igyekeztek annak útját állni, mai hitünk szerint: sikertelenül. Habent sua fata libelli: a könyveknek is megvan a maguk sorsa, hiszen sorsuk hordozója az ember mindenkorai gondolkodásbeli fejlődésének, állapotának, állagának. A műbe szőtt emberi sorsok lesznek az emberi gondolkodás megtestesítői, alakítói és formálói.

A kézzel írott könyvek, a kódexek gondolati és esztétikai gazdagságukkal egy hajdan volt kultúrának a lenyomatai, ma is hordozói. A könyvnyomtatás feltalálása után számos műmozzanatként jelennek meg, színezésükkel, betűtípusukkal és számos más faktorukkal át-meg átszövik a későbbi emberi alkotásokat.

Így lesz a könyv a kultúrtörténet foglalata sok más egyéb mellett. Ezért szinte felbecsülhetetlen kultúrtörténeti érték egy-egy jeles magyar (például Zrínyi Miklós) könyvtára, de az akár az egri érseki könyvtár is, hiszen az is múltunkkal való szembesülés egyik lehetséges színtere.

Kedves Vendégeink!

A most megnyíló Könyvhét alkalmából hadd kívánjam, hogy sokszor és sokféleképpen találkozassanak a könyvvel. Örömeinkben, bánatukban, üdvözült pillanataikban és mélységes tragédiájukban, mert a könyv mindig társ, segítő, kiteljesítő.

Mert a legszemélyesebb, a legemberibb viszonyok egyike az olvasás. Szinte a legbensőbb emberi lényeg. A gondolkodás és a lelki gazdálkodás legegyszerűbb megjelenési módja, létformája. Amit aligha lehet mással pótolni...

Fejér Andor a Megyei Közgyűlés alelnöke

Hölgyeim és Uraim! Tisztelt ünneplő közönség!

Nehéz megszólalni a szép magyarsággal megírt, izgalmasan komponált irodalmi szövegek után, amelyek sokkal hitelesebben ki tudják fejezni az ünnepi hangulatot, mint a mi hétköznapi használatban megkopott szavaink, kifejezéseink. Kérem nézzék el, hogy az írók, költők sokkal méltóbb gondolatait kis időre megszakítom a sajátjaimmal.

Elgyönyörködtem idejövet a korai cseresznye piros és fekete foltjaiban az országút menti kertek ágain. Cseresznyeérés és könyvhét. A két, egymással össze nem illő fogalom mégis összekapcsolódik bennünk, mert évek hosszú sora óta egybeesik időben. Összekapcsolódik, mint ahogy ehhez a sajátos hangulatú ünnephez serdülőkorunk, vagy talán még régebb óta társul a megújuló, örömteli izgalom, amelyet én leginkább az ajándék kibontása előtti pillanathoz tudnék hasonlítani. Vajon milyen tartalmat rejtene a csábító könyvborítók? Melyek azok a könyvek, amelyek ebben a színes kavalkádban éppen nekem szólnak? S némi böngészés után mindig sikerül rátalálni azokra a művekre, amelyek személyes ünnepé varázsolják a nyárnak ezt az első, ígéretekkel teli, gyönyörű hetét.

Az értelmező szótár szerint egy emberöltő annyi idő, amennyi egy emberi nemzedék felnövekedéséhez, kifejlődéséhez szükséges, tehát 25-35 év. Két emberöltő - kimondani is furcsa - két emberöltő óta, *hetven éve* megrendezik Magyarországon a könyv ünnepét. Azok, akik kisgyermekek voltak az első alkalommal, ha élnek még, ma nagyszülők.

Ez az esemény számtalan alakváltozáson ment át az évek során. 1929-ben, az első ünnepen még csak két mű szerepelt az új könyvek listáján. Móra Ferenc: Ének a búzamezőkről és Szabó Dezső: Az elsodort falu. A rövid listához rövid ünneplés kapcsolódott, akkor még csak egyetlen napig tartott a könyv ünnepe.

A könyvnapból később könyvhét lett, s szinte évről-évre nőtt az alkalomhoz méltónak ítélt művek száma. Változott a kínálat is: a szépirodalmi művek mellett megjelentek a tudományos, ismeretterjesztő, politikai kiadványok. S a műfajok sokszínűsége tovább növelte a kiadványok mennyiségét - a hetvenes években a könyvheti művek száma elérte és meghaladta a százat. Az idén a hivatalos listán 170 mű szerepel.

Az állampárti korszak szabályozottságával ellentétben azonban - amikor csak hivatalos lista létezett - ma a könyvheti újdonságok között olyan kincsekre is rábukkanhatunk, amelyek nem szerepelnek az országos katalógusban. Nem azért, mert nem méltóak rá, hanem mert a katalógus készítői nem szereztek róluk tudomást. A sokféle profilú, nagyságú kiadók kínálatának országos áttekintése meghaladta erejüket. Számunkra, olvasók számára, egyetlen biztos mód létezik a könyvheti kínálat feltérképezése: a személyes, minden könyvpultra kiterjedő tapasztalatszerzés.

Az elmúlt és mostani könyvheteiket azonban nemcsak az új könyvek megjelenése tette, teszi ünnepé, hanem ezerféle, változatos műfajú rendezvény is. Attól lesznek ezek az alkalmak varázslatosak - bármi is a témájuk - hogy a könyvnek és olvasójának középpontba állításával az olvasás élményét, örömet akarják megosztani egymással a résztvevők. S ebbe a sorba ma is beleillenek a személyes találkozók, amelyeken a könyvek írói és olvasói gondolatot cserélhetnek egymással.

Lapozgatva a megyei könyvhét soklapos meghívóját, elámulok a lehetőségek gazdagságán. Karcagon könyvritkaságokból rendezett kiállítás, Túrkevéen illusztrációs és rímfaragó verseny, Tiszatenyőn irodalmi játékok, Tizsaszentimrén könyvajándékozási akció a községi könyvtár számára, Kenderesen derűs órák nyugdíjasoknak, Kisújszálláson diavetítéssel egybekötött ismeretterjesztő előadás, Abádszalókon zenés könyvnap, Szolnokon ex libris kiállítás, postabélyegzés a múzeum udvarban felállított alkalmi postahivatalban, játszóház és persze irodalmi estek, író-olvasó találkozók, könyvbemutatók mindenfelé. Az idén is szerepelnek közönségcsalogató nevek a meghívóban - például Piros Ildikóé, Lőrincz L.Lászlóé, Hankiss Eleméré - de mintha növekednének a bensőségesebb együttléti alkalmak. Vajon a pénztelenség miatt rendeznek Könyv-partit és irodalmi TOTO-t Martfűn, ahelyett, hogy meghívnának egy ismert művészt, vagy inkább azért, mert erre nagyobb az igény? Az

ismert művészeket naponta láthatja bárki a tévében, de jókedvűen együtt lenni, esetleg felnőtt létére játszani is - ez nagyon ritkán adatik meg. A könyvhét erre is ad alkalmat.

A sokféle alakváltozás ellenére úgy látszik, valójában mégis hasonlít ez a mai könyvünnep a két emberöltővel ezelőttire. Mi az, amitől nem kopott a jelentése, az érdekessége ennyi idő alatt? Véleményem szerint maga a könyv az, ami fel tudta venni a versenyt az új kihívásokkal, és minden kor emberét újra meg tudta szólítani.

Hiszen elszírták már a könyvet számtalanszor. Ki fogja szorítani a mozi, a tévé, a videó - legújabbban a számítógép. De a jóslások egyike sem igazolódott be, s ha Önök körülnéznek a könyvheti pultok között, nem hiszem, hogy bármelyiküknek is az az érzése támad: csupán letűnt korok kísértetei kellenek magukat.

Különös, de még az sem ártott a könyveknek - ami pedig sokunkat fájdalmasan érintett - hogy áraik az utóbbi évtizedben nyaktörő emelkedésbe kezdtek. Valaki kiszámolta, hogy ha meg akarnánk vásárolni minden könyvheti kiadványt, az körülbelül 230 ezer forintba kerülne. (Persze ez csak a hivatalos lista ára.) Elgondolkoztam: mivel ezeknek a műveknek a többsége nem speciális rétegelvasmány, hanem széles olvasóközönségnek szánt mű, egy igényes városi könyvtár - mondjuk a jászberényi - mindegyiket meg szeretné olvasóinak vásárolni, legalább 2 példányban. S ha akad is néhány könyv, amelyből megelégszik egy példánnyal, legalább ugyanannyit talál, amelyből a 2 sem elég. Akárhogy számolom, legkevesebb félmillió forintba kerül a jászberényi könyvtárnak ez az ünnep. S a megyei könyvtár fenntartójaként kedvem lenne megkérdezni a megyei könyvtár igazgatóját: nekik vajon mennyibe kerül?

De egy ünnep megnyitóján nem illő azt tudakolni, mibe kerül. Számolni ráérünk holnap is. S ha őszinték vagyunk, el kell ismernünk, hogy a magasba szökő - bár állítólag így is az inflációnál kevésbé növekvő - árak megtanították becsülni a könyvet. Újra divat könyvet ajándékozni. A könyvsátrakban böngészve nemcsak magunknak szóló irodalmat keresünk, hanem olyat is, amellyel meglephetünk valakit. S eltervezzük, milyen papíra csomagoljuk, díszítjük-e apró szalaggal, s előzőleg az első oldalra elrejtünk-e egy kis cédulát néhány kedves sorral - miért éppen ezt, miért éppen neki választottuk. Vagy odaadjuk cédula, díszítés nélkül, hiszen a könyvben éppen az a csodálatos, hogy elmond mindent - helyettünk is.

Én arra biztatom Önöket, hogy ne sajnálják azt az egy-két órát, amely alatt végignézhetik a kínálatot, beleolvashatnak a legérdekesebbnek tűnő munkákba, s úgy választhatják ki maguknak, másoknak a hamarosan beköszöntő vakációra az olvasnivalót. A teljesség igénye nélkül - és minden bizonnyal elfogultan - figyelmükbe ajánlom Bodor Ádám: Az érsek látogatása című regényét, a tavalyi Nobel-díjas José Samarago Minden név című munkáját, Székely János drámáit, a kárpátaljai Horváth Sándor faluszociográfiáját és Imreh István Erdélyi néptörténeti rajzolatok című művét.

Mindenekelőtt pedig ajánlom a jászszágiak számára különösen kedves könyvet, melynek címe: Egy mikrorégió az ezredfordulón, írója pedig a tanítóképző főiskola tanára, Pethő László. A szerző a sokféle műfajú - szociológiai, publicisztikai - írásait tárja elénk, növelve önismeretünket, régióismeretünket, s egyszersmind fajsúlyosan szórakoztatva is. Aki teheti, vegyen részt a hamarosan elkezdődő beszélgetésen a Városi Könyvtárban, ahol neves szakemberek ajánlják figyelmükbe Pethő László munkáját.

Végezetül azt kívánom Önöknek, hogy érezzék jól magukat ezen a délutánon, s az elkövetkező napokon a könyvek között, a könyvekkel. Azoknak a könyvtárosoknak, népművelőknek, könyvtárosoknak, illetve lelkes civileknek pedig, akik lehetővé tették, teszik felhőtlen örömmel a könyvheti rendezvényeken, hadd fejezzem ki nagyrabecsülésemet. A jó könyvek mellett az ő lelkesedésük az a nélkülözhetetlen alkotóelem, amely nélkül most nem ünnepelhetnénk. Köszönet érte!

Högyeim és Uraim, jó böngészést, jó beszélgetést és önfeledt, gyönyörteli olvasást kívánok Mindannyiuknak!

Rékasi Karoly színművész

Kezüket csókolom, Jó napot kívánok!

Néhány héttel ezelőtt felkérést kaptam, hogy legyek részese ennek a ma délutáni ünnepnek. És én megkérdeztem, hogy mégis mi a szándék, hogy mi hangozzék el ebben az összeállításban. az volt a válasz, hogy szóljon ez a könyvről. Hoztam is magammal néhányat. Kicsit lapja hullottak, kicsit gyűröttek, még bele is firkáltam – tudom ezt nem illik - de hát én ezeket használom. Lerakom ide hátra, hogy vigyázzanak rám. Hogy tudok én a könyvről beszélni, hát csak úgy, ha személyes emlékeimet elevenítem föl. Például azokat a pillanatokat, amikor még nem tudtam olvasni és (persze ezzel még most is van néha gondom)édesanyám a minden héten megjelenő Nők lapjából olvasta el nekem a mesét. Ez a hátsó, belső második lapon volt, és a mese mellett mindig egy-két vers. Ezeket a verseket nekem megtanította.

És aztán jött egy másik pillanat, egy másik emlék, a szomszédos épülethez kötődik, a könyvtárhoz. Hát az valami csuda volt a rengeteg könyvvel. Ahonnan először az indiános regényeket szedtem ki garmadával. Az is nagyon klassz volt, mert abban találkoztunk először erkölccsel, becsülettel, tisztességgel, ármánnyal, szerelemmel. Szóval csuda szép dolgokkal. Aztán jött a felnőtt könyvtár, ahova mindig későn vittem vissza a könyveket - de ezt most a fejemre is olvasták, nem csúnyán, csak úgy mondták - s ahová a húgomat kértem meg, hogy Era légy szíves vidd vissza a könyveket. Akkor ugyanis nem nekem kellett magyarulkodom. Aztán jött a középiskola, ahol fogadott bennünket a beiratkozáskor egy szemüveges hölgy, aki lemagázott bennünket. Azt mondta: Legyen szíves mondja meg a nevét, hol született. Nekünk ez furcsa volt, mert addig a tanáraink végig tegeztek minket. Hát ez a hölgy Nagy Piroska tanárnő volt - keresem kutatom, nem látom - és ő volt az, aki nem hagyott engem békén és egy versmondó versenyre beírta a nevemet, ahová én egy Radnóti verssel készültem. Most ezt a verset hoztam magammal. Ha nincs is itt, küldöm neki oda, ahol éppen most van.

A prologus után a művész a következő verseket, illetve szemelvényeket mutatta be a közönségnek.

Radnóti Miklós: Előhang egy monodrámához.

József Attila: Mama

József Attila: Születésnapomra

Petőfi Sándor: Részlet egyik leveléből

Petőfi Sándor: Szeptember végén

Juhász Gyula: Anna örök

Nagy László: A karácsonyfás ember

Kemény István: Egy nap élet

Kodály Zoltán levele Gruber Emmához